

Landbruget i 1908.

Af H. Hertel.

Selv naar man tænker tilbage paa det nu afsluttede Aar alene i den Hensigt at udarbejde en rent faglig Oversigt over vort Landbrugs Forhold, fæstner Tanken sig uvilkaarlig først ved hin triste 8. September, da Alberti meldte sig hos Politiet for Bedrageri og Falsk. Thi rent bortset fra, at den tidligere Justitsministers Forbrydelser paa det pinligste maatte berøre alle Danske, kastede de ogsaa økonomisk deres store Slagskygge over vide Kredse indenfor den sjællandske og lolland-falsterske Landbo-stand. De bragte Tab over Tusinder af sjællandske Bønder og talrige Andelsmejerier. De rystede den Tillidsfølelse, paa hvilken økonomiske Sammenslutninger, af hvad Art nævnes kan, nødvendigvis maa bygge. De paa-virkede forskellige af vore Forbindelser i England i et Omfang, som det endnu er vanskeligt at overse, og de medførte, at den Mand, der i 7 Aar stod som Landbrugets første Talsmand i Regering og Rigsdag, mente det rigtigst at trække sig tilbage fra enhver officiel Forbindelse med Landbruget. Alene de Albertiske Bedragerier berettigede til at karakterisere Aaret 1908 (for at bruge et H o l b e r g s k Udtryk) som »en fatal Periodus i den danske Historie«.

Men Aaret har ogsaa andre betydelige Poster paa sin Debetside. De senere Aars økonomiske Opsving, der kulminerede i Aarene 1906—07, afløstes i Fjor af en af

internationale Aarsager fremkaldt Nedgangsperiode i Næringslivet, med Lønreduktioner og Arbejdsløshed i de industrielle Fag og med deraf følgende formindsket Efterspørgsel efter og et i det hele lavere Prisniveau for flere af Landbrugets Produkter, uden at dets store Forbrugsgenstande ere gaaede ned i Pris i tilsvarende Grad. Dertil kommer, at ej heller Aarets Vejrlig, naar en vis Tid af Sommeren og Efteraaret undtages, var Landbruget gunstigt. Det kolde og solfattige, regnfulde og sildige Foraar og den lange Regnperiode midt i Høsten bevirkede, at Aarets Høstudbytte ikke blev slet saa godt, som man i en vis Periode med god Grund kunde have ventet.

Angaaende Høstudbyttet har Statens statistiske Bureau i November Maaned udsendt en foreløbig Beretning. Af denne fremgaar det, at Høsten først den 23. September angaves at være afsluttet for alle Egne. Rugen har af alle Afrøder givet det største Udbytte og den bedste Kvalitet, men ogsaa Hvedehøsten ligger, baade hvad Mængde og Godhed angaar, noget over middel. For Landet i dets Helhed har Bygget givet Middelhøst baade med Hensyn til Kvantitet og Kvalitet, og Havren har paa Øerne givet et godt Udbytte, medens det i Jylland, hvor de største Havrearealer findes, har været en Del ringere, om end over Middelhøst. Om disse 4 Kornsorter og især om Havre og Hvede gælder det, at Kvalitetsvægten som Helhed kun er ringe. Bælgsæd og Boghvede have i det hele givet Middelhøst, og Kartofler, Sukkerroer, Runkelroer, Kaalroer og Turnips derover. Agerhøets Mængdeudbytte har været særdeles stort og dets Kvalitet ualmindelig god, Enghøet har vel ikke givet saa godt et Resultat, dog ligger ogsaa dette ikke lidt over Middelhøst, og endelig har Sommergræsningen saa at sige i alle Landets Egne været meget tilfredsstillende.

Man vil af denne korte, summariske Oversigt se, at som Helhed var Høstudbyttets Mængde og Kvalitet en Del over Middel. Ingen Afrøde var mislykket, og flere

— særlig Rugen, Runkelroer og Kartofler — gave meget gode Resultater.

Lige saa lidt som i 1907 ere Plantesygdomme optraadte i ondartet Grad i Fjor. Med Hensyn til Insektangreb har, efter hvad Fru mag. scient. S. Rostrup villig har meddelt Tidsskriftet, Angrebene af Bygfluen, Jordlopper, Bladrandbiller, Glimmerbøssen, Bladlus, Knoporme og Oldenborrelarver i det hele og store ikke været slemme i Fjor. Derimod anrettede Smælderlarver en ikke ringe Skade paa Vaarsæden i Forsommeren og paa Vintersæden i Efteraaret, og Havreaalen, der i visse Egne altid optræder paa Havren, har i 1908 for første Gang her i Landet vist sig paa Hveden enkelte Steder paa Sjælland og gjort stor Skade. Meget sent saaede Havre- og Staldfodermarker bleve enkelte Steder helt ødelagte af Fritfluen. Første Generation af Kaalfluens Larve optraadte meget talrigt og gjorde i Jylland stor Skade navnlig paa Kaalroer, og i Efteraaret viste der sig uhyre Mængder af Kaalorme (især Larven af den store Hvidsværmer), som mange Steder fuldstændigt afribbede Kaal og Roer.

Priserne paa Hvede og Byg have i den forløbne Sæson vel været gode, men dog langtfra svarende til de høje Forventninger, man nærrede i Begyndelsen. Det er altid usikkert at stille Horoskopet i Begyndelsen af en Høst, thi som Følge af de bedre Høst- og Tærskemethoder fremkomme Tilførslerne nu til Dags langt hurtigere end forhen. Havre har været meget billig, og da der er en stor Høst overalt, vil der næppe kunne ventes Forandring i Priserne før til Foraaret. Af Maltbyg er der udført en Del til Belgien, Norge og Tyskland til gode Priser, men nu, da dette skrives, bydes der kun meget lave Priser, og der ventes ikke Efterspørgsel igen før et godt Stykke paa den anden Side Nytaar 1909.

Majstilførselen har ikke været overvættets stor. Det meste er kommet fra La Plata Staterne og Donaulandene. Majs fra Nordamerika bliver med hvert Aar dyrere, særlig

fordi det amerikanske Hjemmeforbrug tager saa stærkt til, dog er der Udsigt til, at vi i denne Sæson ville faa mere tilført derfra, da Kvaliteten af den ny Donaumajs ikke er tilfredsstillende, i alt Fald ikke foreløbig, og Prisforskellen ikke er stor. Af sydrussisk Byg er der tilført vort Marked forholdsvis store Mængder, men det har Vanskelighed ved at vinde rigtig Indgang her, hvad der er mærkeligt nok, da det nu leveres i forholdsvis rene Varer. I Tyskland og England anvendes det i relativt langt større Mængder end hos os.

Hvad Foderkagerne angaar, var det ogsaa i 1908 Bomuldsfrøkager, særlig Teksaskager, der vare de dominerende. Forbruget har været ganske godt, medens det er gaaet stærkt tilbage for Solsikkekager. Da imidlertid Priserne for denne Kage i Begyndelsen af indeværende Sæson vare forholdsvis rimelige, har den atter vundet Terræn, og Indførselslisterne for det sidste Halvaar 1908 ville vise temmelig store Poster. Forbruget af Rapskager er saa godt som helt ophørt, af Hampefrøkager har det omtrent været det sædvanlige, medens det af Hvedeklid var temmelig stort i første Halvdel af 1908, men meget ringe i den anden. — I det hele og store have Foderstofferne i 1908 været temmelig høje.

Paa P l a n t e a v l e n s Omraade arbejdes der nu med en Interesse og Dygtighed, der lover godt for Fremtiden. De bedste Sorter og Stammer baade af Sædarterne og af Rodfrugterne have i 1908 vundet stærk Udbredelse, og der har lydt overvejende Tilfredshed med de paa Grundlag af Forsøgene anbefalede Kulturformer. Megen Opsigt vakte den i afvigte Vinter og Foraar med Brask og Bram iværksatte Reklame for ny Sorter fra den engelske Sædopdrætter Garton, der ved et Kjøbenhavner-Firma solgte et vist ikke saa ringe Antal Smaapartier af forskellige Kornsorter, nærmest til Provedyrkning. Fremtiden maa vise, om der for os er Fordel at vinde ved Indførelsen af disse Sorter til almindelig Dyrkning. Paa Forhaand have de mange og stærke Lovprisninger vel gjort

de fleste skeptiske — »few words are best« —, og det synes ikke at blive nogen let Opgave at finde fremmede Kulturformer, der i Ydeevne overgaa, hvad vi nu have eller selv kunne fremstille. Ukrudtets Bekæmpelse har staaet stærkt paa Dagsordenen i 1908, saa vel i den offentlige Diskussion (Tidslerne) som i Praksis, særlig med Hensyn til Udryddelsen af Agerkaal, overfor hvilken Jærnvitriol i Fjor er bleven benyttet i saa stor Udstrækning, at Beholdningerne baade af Spredeapparater og af Jærnvitriol slap op, længe før Efterspørgselen var tilfredsstillet. For Statskonsulenterne K. og F. Hansen maa det være en stor Tilfredsstillelse at se, at deres energiske og dygtige Agitation i Skrift og Tale for rene Marker ikke har været som en Udsæd, der er falden paa Stene. Interessen for Kalkspørgsmaalet har fremdeles været levende, og saa stærk har Tilbøjeligheden til at benytte Kalk været, at man har fundet Anledning til at lægge Landmændene paa Sinde først gennem Forsøg at overbevise sig om Nyttens af denne ingenlunde billige Foranstaltning. — Kalkkvælstof (*calcium cyanamid*) er vel i 1908 solgt i ikke saa ringe Mængder, men gennemgaaende ville Landmændene dog afvente Forsøgsresultaterne, før de gaa over til en mere udstrakt Anvendelse af denne endnu kun lidet prøvede Kvælstofgødning. — Atter i 1908 har Roedyrkingen været i Fremgang, dog har der lydt advarende Røster mod at gaa til større Roarealer, end man i enhver Henseende er Herre over — for Tiden ere Vanskelighederne jo store navnlig med Hensyn til at holde Jorderne rene og Markerne tilfredsstillende passede.

Paa den internationale Byg- og Humleudstilling, der afholdtes i Berlin i Oktober Maaned, deltog Danmark med ca. 40 Prøver eller flere end noget andet Land, Tyskland og Østrig-Ungarn alene undtagne. Danmark hævdede sig smukt i Konkurrencen, og der uddeltes til danske Udstillere 2 første, 4 anden og 11 tredje Præmier.

Paa K v æ g a v l e n s O m r a a d e ere de kendte Midler til Fremme af Avlen — Dyrskuerne, Kvægavlforenin-

gerne, Kontrolforeningerne o. s. v. — brugte paa sædvanlig Maade, og der har i det forløbne Aar sikkert været jævn Fremgang baade paa Øerne og i Jylland. Medens Kvægavlsforeningerne vokse i Tal, og Kontrolforeningerne paa Øerne ere lidt i Fremgang, synes de at stagnere i Jylland. Stilstanden er dog forhaabentlig kun rent midlertidig, thi om end det alt opnaaede Resultat — at henimod $\frac{1}{5}$ af de Køer og Kvier, der have kælvet, nu ere inddragne under Kontrollen — maa siges at være meget respektabelt. bør man sikkert ikke slaa sig til Ro hermed. Omsætningen med Avlsdyr af jysk Malkerace har været mindre og Priserne lavere end i 1907. Auktionen paa Sdr. Elkjær har vel nok haft sin Indflydelse herpaa (der indtræder jo altid en vis naturlig Reaktion efter saa stort et Køb), og der er ingen Tvivl om, at der baade er Evne og Vilje til at købe fortrinlige Avlsdyr, naar blot de findes. Paa Øerne var der endnu til hen paa Sommeren livlig Efterspørgsel til høje Priser efter fortrinlige Avlsdyr, men ud paa Efteraaret gjorde der sig en kendelig Slaphed gældende, der navnlig gav sig til Kende ved, at Efterspørgselen efter fynske Tyre til sjællandske Kvægavlsforeninger var kendelig mindre end sædvanlig. Afsætningen af Avlskvæg til Udlandet har været rent forsvindende, der er sendt 4 røde Tyre (de 2 til 800 Kr. og de 2 til 1000 Kr. Stykket) til russisk Polen, en Tyr til de kejserlige Stalde ved Peterhof og 1 Tyr og 9 Kvier til Centralrusland. Hvad Jerseykvæget angaar, har Efterspørgselen ogsaa i Fjor været betydelig, dels til Rekruttering af de Jerseykvæghold, der alt fandtes, dels til de, dog forholdsvis faa, ny Jerseybesætninger. Vi have vistnok taget alt, hvad der har været nogenlunde brugbart. Endnu kan nævnes, at Korthornsbesætningen paa Hagsholm, der var bygget overvejende paa »Henneberg Ladegaards Blod« og der i de forløbne Aar har afgivet ikke saa faa Avlsdyr til Korthornsavlen, i Efteraaret blev bortsolgt ved Auktion.

Aaret begyndte med dalende Tendens paa F l æ s k e m a r k e d e t — foraarsaget ved forcerede Slagtinger i

Kanada og Danmark —, de lave Svinepriser virkede i Aarets længste Tid trykkende og medførte bl. a., at Landbruget ikke har gjort saa meget som ellers for at forbedre den almindelige Bestand af Avlsdyr. Salg af disse fra Centrene er saaledes gaaet tilbage, men da disses Tal ikke er aftaget, eje vi stadig Betingelserne for at kunne forsyne Landet med gode Avlsdyr. Det maa haabes, at de i 1908 fremkomne ny Noteringer, den jysk-fynske og den sjællandske, efter hvilke de leverede Svin mere end hidtil ville blive betalte efter deres Kvalitet, ville støtte Bestræbelserne for at fremme Svineavl. — Af betydelig Interesse ere de i Fjor oprettede Forsøgsstationer paa Rodstenseje ved Odder og Bjernedegaarden ved Sorø, der i Lighed med den i Forfjor oprettede Forsøgsstation paa Elsesminde ville søge at danne en solid Underbygning for Udvalget af Avlsdyr i Centrene. Forsøgslaboratoriet har alt i en Aarrække foretaget lignende Undersøgelser, om end efter en noget anden Plan, for at bestemme Triveligheden og Kvaliteten af Svin, hvis Afstamning var kendt. Om disse interessante Undersøgelser, der nu ere afsluttede, udgav Laboratoriet i Efteraaret en udførlig Beretning, som Statskonsulent Mørkeberg vil anmelde i et af Tidsskriftets kommende Hæfter.

Nogle beklagelige Misligheder paa Andelsslagterierne i Holbæk og Esbjerg vakte i Aarets Begyndelse stor Opmærksomhed. Fra det sidste var der under Betegnelsen »stærkt saltet« afsendt Flæsk, der ikke havde været underkastet den obligatoriske 6 Ugers Saltning, men kun 3—4 Ugers, medens Holbæk Slagteri havde afsmeltet Fedt af kasserede Dyr og af kasserede Organer og blandet det sammen med Fedt, afsmeltet af en Del af Affaldet fra sunde Dyr, hvorefter det saaledes sammenblandede Fedt efter at være undergaaet en Rensningsproces blev solgt til Menneskeføde under Navn af »Krydderfedt«, »Bagefedt« eller »Fedt Nr. 2«. Disse Misligheder vakte med Rette stor Beklagelse, saa vist som det er af den største Betydning for vort Landbrug, at vore Kunder

vedblivende kunne have fuld Tillid til, at der ved Produktionen og Handelen med danske Landbrugsvarer intet foregaar, der ikke er strængt reelt og fuldt ud forsvarligt. Paa disse Misligheder bødedes der vel noget ved hurtig og energisk Indskriden fra dansk Side. Landbrugsministeriet idømte Direktøren for Holbæk Slagteriet en Bøde paa 1000 Kr., og som for 3 Aar siden, da Ministeriet hurtigt fik standset Udførselen af stivsyge Grise, handledes der ogsaa denne Gang efter det bekendte Ord »Opsættelsen er en Dagtyv, hæng den«: allerede den 7. Marts fremsatte Ministeriet det senere vedtagne Lovforslag, der udvider Bestemmelserne i Loven af 24. April 1903 til at omfatte ogsaa »stærkt« saltede Varer, skærper Kontrollen og fordobler den Bøde, der kan idømmes.*) Og Formændene for de danske Andelsslagterier viste, at de ønskede at holde stræng Justits indenfor deres Rækker, de udtalte »deres Fordømmelse af«, hvad der var sket, og fremhævede Nødvendigheden af, »at hvis en Direktør ved et Andelsselskab i Fremtiden indlader sig paa sligt, bør det straks medføre hans Afsked«. Slagteri-affæren i Holbæk gav i det engelske Parlament Anledning til gentagne Forespørgsler om, hvilke Skridt Ministeren for Local Government Board agtede at foretage »for at forhindre, at tuberkuløst Bacon og Svinefedt fra Slagteriet i Holbæk eller noget andet mistænkt Slagteri i Danmark indføres her til Landet«. Vel en Del under Paa-virkning af de fra dansk Side trufne Foranstaltninger udtalte Ministeren, at han ikke fandt, Affæren gav Anledning til at foretage særlige Foranstaltninger vedrørende Importen af Bacon og Kød fra Danmark. Trods Ministerens Svar kan selvfølgelig slige Forespørgsler i det en-

*) En kgl. Anordning af 5. November indførte fra 15. December at regne ny Bestemmelser med Hensyn til Mærkning af Kød og Slagteaffald af Heste, Hornkvæg, Faar, Geder og Svin af dansk Oprindelse, der udføres her fra Landet. Hertil slutter sig en Bekendtgørelse af 6. November med skærpede Bestemmelser angaaende Udførselen af de samme Dyr i slagtet Tilstand m. m.

gelske Parlament ikke undlade at skade vort Flæsks Renommé, og Landbrugskonsulent *Harald Faber* udtalte med Rette en stærk Fordømmelse af, at nogle danske Blade ved at fremkomme med sensationelle og usande Fremstillinger af, hvad der var foregaaet, og ved at rejse grundløse Beskyldninger mod andre Slagterier, bidrog til at forurolige Stemningen i England og fremkalde Forespørgselen i Parlamentet. Skriverierne i Sensationspressen have sikkert skadet os mere end de stedfundne Misligheder, men medens man straffer disse og tager strenge Forholdsregler mod deres Gentagelse, lader man overfor hin stadig syv være lige.

Som i 1907 er der atter i Fjor af vore engelske Kunder fremsat Klage over, at Tilskæringen paa nogle danske Slagterier var daarlig og over lagefyldt Flæsk. Særlig den sidste Klage, der maaske ofte skyldes, at vedkommende Slagteri har indført Karsaltning, er af ikke ringe Betydning og rammer flere Slagterier end den første Klage, og allerede i November Maaned 1907 paapegede *Harald Faber* Ønskeligheden af, at man for at imødegaa de rejste Anker indførte Ensartethed i Arbejdsmethoderne paa Slagterierne. Andelsslagterierne have taget Tanken op og paabegyndt en hemmelig Kvalitetsbedømmelse af Flæskeudførselen. Alle 36 Andelsslagterier deltagte i denne. Bedømmelsen foregaar mindst 4 Gange aarlig, og Tidspunktet for den holdes strengt hemmelig. Af hvert Slagteris Eksportlevering udtages der i Esbjerg et Par Baller, som bedømmes grundigt, især med Hensyn til Tilskæring og Saltning, og efter Bedømmelsen tilstilles der Slagterierne en Oversigt over denne, saaledes at de kunne blive paa det rene med, hvor der muligvis er Mangler ved Behandlingen.

Ind- og Udførselen af H e s t e vil, naar Opgørelsen for 1908 foreligger, sikkert vise sig mindre end i det nærmest foregaaende Aar. Der finder vistnok hele Verden over nu en mindre Omsætning med Heste Sted end tidligere. Iøvrigt har baade Udførsels-Handelen og Priserne for

svære Heste været gode i Aarets Løb, derimod har der i Efteraaret været treven Omsætning med Plage og tildels gamle Heste — altsaa med Varer, der ikke eksporteres. Hvad de lette Heste angaar, har Aaret været et godt Hestear med stærk Efterspørgsel og tilfredsstillende Priser, navnlig have gode Heste været søgte endog i meget ung Alder ($3\frac{1}{2}$ Aar). I Aarets sidste Maaneder var der dog, som forøvrigt næsten altid paa denne Aarstid, en kendelig Stilstand i Handelen.

Af Faareavl foreninger dannes der stadig ny, og stadig tage flere og flere Landmænd — særlig i Jylland, dernæst paa Fyn — Arbejdet op til Fremme af denne Gren af Husdyrbruget, der lønner sig godt under de rette Forhold. Fra England indførtes der i 1908 6 Væddere og et Faar af Oxford-Downs, med hvilke Dyr der hersker stor Tilfredshed.

Hvad Fjerkræavl angaar, synes Produktionen i ethvert Fald ikke at være tiltagen i 1908, og der er klaget meget over Sundhedstilstanden, særlig over de Tab, som Koleraen — der formentlig skyldes Indførselen af russiske Gæs — har foraarsaget. Handelen med Æg var meget usikker i Aarets Begyndelse, hvad der særlig skyldtes de store Beholdninger af præserverede Æg. Først hen paa Aaret veg denne Usikkerhed, Efterspørgselen forbedrede sig og med den Priserne, der ud paa Efteraaret naaede en Højde som ikke før kendt paa denne Tid af Aaret. Saa livlig blev Efterspørgselen, at Ægproduktionen paa langt nær svarede til den.

Af Aarets store Dyrskuer samlede særlig Skuerne i Roskilde, Aalborg og Odense Interessen om sig. De samvirkende sjællandske Landboforeningers Fællesdyrskue i Roskilde afholdtes d. 19.—21. Juni. Det var som en ret storstilet Anskuelsesundervisning i den sjællandske Husdyravls nuværende Standpunkt, og med Glæde konstaterede Vennerne af Frederiksborgavlen, der stadig er den dominerende paa Øen, at den er i øjensynlig Fremgang: Ensartetheden er kommen noget mere frem, Stør-

relsen er tiltagen, og det ædle Præg er bevaret. Ogsaa Halvblodshestene vare godt repræsenterede, og som for 3 Aar siden gjorde »Hoppecentret Sjælland« sig bemærket ved fortrinlige Dyr. Kvægskuet stod paa Højde med Jubilæumsdyrskuet i 1905. Af Samlinger af Malkekvæg — paa hvilke man jo altid ser med særlig Interesse, fordi de vise de fremragende Opdrætteres Evne til at tilfredsstille Efterspørgselen efter Tyre — var der imidlertid fremstillet færre, end man med Grund kunde have ventet i Betragtning af Skuets store Opland, men de udstillede Samlinger vare gode. De unge Tyre vare talrigt repræsenterede, og de vidnede om absolut Fremgang i den sjællandske Kvægavl. Skuet tydede paa, at de større og store Gaarde (Kollekølle, Bregentved, Holsteinborg) atter ville komme frem i første Række blandt dem, der bidrage til at føre Avlen i Almindelighed frem. Den sjællandske Landsvineavl var godt belyst paa Udstillingen, og Landsvinene viste øjensynlig Fremgang, idet det fine Præg var mere fremtrædende end ved tidligere Skuer, og Størrelsen var bevaret. Derimod vare Yorkshiresvinene kun til Stede i ringe Antal, og det fremstillede syntes at tyde paa, at man snart kunde trænge til Tilførsel af nyt Blod. De udstillede Faar vidnede om Fremgang i den sjællandske Faareavl. — Paa Foreningen af jyske Landboforeningers Ungskue i Aalborg i Dagene d. 16.—19. Juli vakte det stor Opmærksomhed, at Statskonsulent J. Jensen hævdede, at vi staa ved et Vendepunkt i den jyske Hesteavl: gennem en Menneskealders Arbejde ere vi nu naaede til, at vi efter Landets Forhold have faaet Størrelse nok og tildels Benførhed, Form, Ensartethed og Konstanthed inden for den herskende Aldrup-Stamme, derimod er der noget at gøre med Hensyn til Forbedring af Benstilling, Benenes og Hovenes Beskaffenhed samt Bevægelse. Paa disse Felter — udtalte Statskonsulenten — bør nu Forædlingsarbejdet koncentrerer. Blandt Kvæget var det den gode Fremstilling af det jyske Malkekvæg, der gav Skuet dets Præg; særlig vare de yngste Hold Tyre

gode og vidnede om det jyske Kvægs Fremgang som Malkerace. Hvad Svinene angaar, var Yorkshireafdelingen (som i Roskilde) ikke paa Højde med Tiden, hvorimod de udstillede Landsvin tydede paa Fremgang baade i Form, Præg og Finhed, og denne Fremgang er ikke vundet paa Vokseevnens Bekostning. De udstillede Faar viste, at Avlen forbedres. — Paa Fællesskuet og Statskuet i Odense d. 24. og 25. Juli vare Malkekvægs-samlingerne Glanspunktet og gav fornyet Vidnesbyrd om Fynboernes dygtige og heldige Arbejde for Avlen af det røde danske Malkekvæg. Ogsaa paa Fyn er Landsvineavlen øjensynlig i glædelig Fremgang, der er nu Fasthed i Avlen, og der var udstillet flere udmærkede »Stammer« af Landsvin.

For Mejeribrugget var 1908 et godt Aar med høje Priser og en større Udførsel end i noget tidligere Aar. Denne Oversigt maa skrives, forinden Aarets Gennemsnitspris kan foreligge, men efter hvad Professor *Bog-gild* oplyste i Tidsskriftets sidste Hæfte, vare Smørpriserne i Landbrugsaaet 1907—08 højere end i de sidste 16 Aar. Imidlertid har der atter, navnlig i en Del af Sommeren, lydt ret stærke Klager over Smørrets Kvalitet, og det gælder unægtelig for os om at være paa vor Post og ikke blot opretholde, men ogsaa forbedre Produktionen. Et vigtigt Skridt hertil vil det være, hvis der efterhaanden kan leveres bedre Mælk til Mejerierne. Mælkebedømmelsesforeningerne, der omfattede ca. 44,000 Leverandører, have bevirket, at en stigende Procentdel af disses Mælk kommer i første Klasse, og deres Betydning er derved godtgjort. Nu agiteres der for at gaa et Skridt videre og indføre Premier for fin Mælk — 3 Mejerier give nu saadanne —, hvad der vil være en naturlig Overgang til en Kvalitetsbetaling, der foreløbig kun anvendes paa et Par Mejerier. I denne Forbindelse kan det nævnes, at i 1908 have 2 Mejerier, først Raastebro ved Randers, dernæst Gimlinge ved Sorø, indført tvungen Afkøling af Mælken.

Der var i Februar Maaned en Konjunktur paa Smør-

markedet, som vi ikke i mange Aar have haft Sidestykke til. Paa Grund af Tørken formindskedes Tilførslerne til England fra Australien og New Zealand, og i Februar Maaned vare disse daglig ca. 104,000 kg mindre end under sædvanlige Forhold. Da samtidig Tilførselen fra Danmark og Rusland i Januar var henholdsvis 1 Mill. kg og $\frac{1}{2}$ Million kg mindre end Aaret forud, blev der stærk Mangel paa Smør, Noteringen gik den 13. Februar 10 Kr. op, til 124 Kr., og Ugen efter naaede den sin Maksimum med 125 Kr., hvad der var en saa høj Pris som ikke kendt i de sidste 30 Aar. Men Buen var spændt for stærkt, Tilbageslaget kom hurtigt og stærkt. Margarinefabrikanterne udnyttede Situationen, de indrykkede kæmpemæssige Bekendtgørelser i Bladene, og Forbruget gik i umaadelig Grad fra Smørret over til Margarinen, selv for Folks Vedkommende, der tidligere ikke spiste Margarine. Den 27. Februar maatte Noteringen nedsættes med 18 Kr., og i Løbet af Marts Maaned faldt den stadig. Det menes, at mange ved denne Lejlighed have vænnet sig til Margarine, og man maa vistnok herefter regne med denne som en farligere Konkurrent for Smørret end hidtil. Forøvrigt bekræftede den gamle Erfaring sig, at Prisfaldet i nedadgaaende Tider er mindst følelig for de fine Kvaliteter; det ramte mindst det danske og franske Smør, men haardest Kolonialsmørret, det sibiriske, argentinske o. a.

En Kalamitet af vidtrækkende Natur var Albertis Bedragerier mod den i 1888 oprettede »Danmarks Landmænds Smørekspportforening«. De ramte først og haardest de 52 sjællandske og lolland-falsterske Mejerier, der i Følge den sidste Opgørelse vare Medlemmer af den. Hvor store Bedragerierne ere, vides endnu ikke, men udgøre de omkring 6 Mill. Kr., vil det gennemsnitlig blive 115,000 Kr. for hvert Mejeri. Men hvorledes skal dette Tab fordeles? Ligeligt paa de enkelte Mejerier, eller efter disses Koantal eller paa anden Maade? Dernæst ville Bedragerierne føles ogsaa ud over de direkte interesserede Mejeriers Kreds.

For et Aar eller 2 eller maaske endnu længere Tid siden modtog de Mejerier, der ikke vare Medlemmer af Eksportforeningen, men der havde Laan i den sjællandske Bondestands Sparekasse, en »Henstilling« om at lade deres Afregninger gaa gennem Sparekassen. Grossererne indbetalte derefter en Gang om Ugen til denne, hvad de skyldte Mejerierne, men da disse kun hævdede deres Tilgodehavende én Gang om Maaneden (sædvanlig omkring d. 10.), havde mange Mejerier altsaa ca. 4 Ugers Smørpenge staaende i Sparekassen, da denne lukkedes den 8. September. Og da Mejerierne som Regel kun fordele det fremkomne Overskud 2 Gange om Aaret, Foraar og Efteraar, havde endvidere mange af dem et halvt Aars Overskud den nævnte Dag staaende i Sparekassen.

Det Tab, der ved Bedragerierne saaledes er paaført en stor Mængde Mejerier, vil sikkert bl. a. medføre, at Forbedringer i og Nyanskaffelser til Mejerierne maa udskydes eller opgives.

For Ostproduktionen har 1908 været et særdeles godt Aar. Produktionens Størrelse kende vi desværre ikke, men Priserne kende vi gennem de ugentlige Beretninger til Landhusholdningsselskabet, og det er af stor Interesse at se, hvorledes Priserne have været stigende, siden Selskabet i 1906 begyndte paa »Ostprisstatistikken«. Statskonsulent *Hørlyck* har velvilligt meddelt Tidsskriftet, at deler man Osten i de 3 vigtigste Grupper: Ost af Skummetmælk, med 20 og med 25 pCt. Sødsmælk, finder man, at Gennemsnitsprisen for Ost af Skummetmælk var 12.30 Øre pr. Pd. i 1906, 15.11 Øre i 1907 og 16.95 Øre for de første 10 Maaneder af 1908 — altsaa en Stigning af 4.65 Øre pr. Pd. For 20-pCt. Osten vare Priserne 24.44 Øre, 24.95 og 27.04 Øre pr. Pd. og for 25-pCt. Osten 27.51, 29.12 og 30.40 Øre pr. Pd. — altsaa en Stigning paa henholdsvis 2.60 og 2.89 Øre pr. Pd. En saadan Prisstigning gør Ostproduktionen særdeles lønende, men den dæmper ogsaa op for Udførselen. I 1906 naaede vi Højdepunktet med en Eksport af 1.49 Mill. Pd.,

i 1907 gik vi ned til 0.49 Mill. Pd., og i de 6 første Maaneder af 1908 udførte vi 78,733 Pd. dansk Ost.

De vanskelige Arbejderforhold have i de senere Aar medvirket til, at arbejdsbesparende Maskiner og Redskaber vinde forøget Udbredelse. I 1908 har Salget af Tærskværker været ualmindelig stort, og dette gælder ikke alene de store Dampværker og de smaa selvrensende Tærskværker til Hestekraft, men ogsaa de smaa Tærskværker til Damp eller Petroleumsmotor. Det er ikke ualmindeligt, at Boelsmænd og Husmænd slutte sig sammen om et saadant mindre, maskindrevet Tærskværk. Ogsaa af Petroleumsmotorer finder der nu et meget betydeligt Salg Sted, baade af faststaaende og transportable, som Regel i Størrelser mellem 6 og 10 Heste. Radsaamaskinerne have ligeledes vundet megen Fremgang i Fjor, vel særlig fordi Radsaaning muliggør en bedre Bekæmpelse af Frøkrudtet ved Hjælp af Ukrudtsharven. Endelig er Salget af Høstmaskiner voksende, og Landmændenes Ønske om at kunne binde Neget højt oppe bliver efterhaanden imødekommet ved stedse flere af de i Handelen værende Typer. — Af Landhusholdningsselskabet har der været foranstaltet en stor Konkurrenceprøve paa Constantinsborg med Slaamaskiner kombinerede til Mejning og med selvbindende Høstmaskiner, om hvilken Prøve der i Tidsskriftets næstsidste Hefte findes en udførlig Beretning. Endvidere har Selskabet foranstaltet Prøver med Kunstgødningsspredere paa Dalum Landbrugsskole og med Halmpressere samt foretaget Undersøgelse af mekaniske Ilæggeapparater tilligemed de forskellige Transportører ved Damptærskværker. Om disse Prøver og Undersøgelser vil der snart foreligge Meddelelser. I Juli Maaned begyndte Forsøgslaboratoriet paa Hedelykke Andelsmejeri ved Taastrup Forsøg med Centrifugerne Alfa, Perfect og Titan. Resultatet af disse Forsøg, der ville strække sig over et Aar, imødeses med stor Interesse af vort Mejeribrug. Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Maskinprøvestation (jvnfr. forrige Aarsberet-

ning S. 12—13) befinder sig stadig paa Overvejelsernes Stadium.

Landarbejderspørgsmaal et har selvfølgelig atter i Fjor været stærkt fremme, nu da Landbruget i stigende Grad er henvist til at søge Arbejdskraft uden for Landets Grænser. Fra Finland og fra Sverige hentes denne i vore Dage kun i ringe Udstrækning. I Følge Oplysninger, som det svenske Udenrigsministerium har indhentet gennem Gesandtskabet i Kjøbenhavn angaaende de svenske Sæson-Arbejderes og -Arbejderskers Tal i Danmark, viser det sig, at i de senere Aar er Antallet af svenske Roe- og Malkepiger gaaet meget betydeligt ned paa Lolland, Falster og Møen, det er i de Distrikter, hvor de anvendes mest. Af svenske Landarbejdere findes der kun faa — nu kunne de fortjene en høj Løn i selve Sverige —, og om kort Tid vil Indvandringen formentlig helt være ophørt. Det er fra Galizien, vort Landbrug nu søger Hullerne i Arbejderkadrene udfyldte, Antallet af galiziske Sæsonarbejdere her i Landet anslaaes i 1908 til op imod 8000, det vil sige et Tusinde flere end i Forfjor og nogle Tusinde flere end i 1906.*)

Disse flittige Folk søges som bekendt ogsaa stærkt af det tyske og det sydsvenske Landbrug, og nu ville ogsaa Nordfrankrigs Landmænd drage dem til sig. Paa en Kongres, som Forbundet af nordfranske Landboforeninger i Juni Maaned afholdt i Reims, vedtoges det fremtidig at forsøge en organiseret Indførsel af galiziske Arbejdere. Med den stærke Konkurrence, der er om disse, for Øje, er det glædeligt, at der i Fjor er gjort en Del for ogsaa fremtidig at sikre os den nødvendige Tilførsel. Det Ønske, som Landhusholdningsselskabet, Fællesforeningerne og andre Organisationer i December Maaned 1906 udtalte over for Ministeriet, nemlig at der maatte

*) »Foreningen til Tilvejebringelse af Arbejdskraft for Landbruget i Danmark« har i Fjor engageret ca. 1600 Fremmede hertil, hvoraf noget over 500 vare Mænd.

blive ansat en dansk Konsul i Galizien for at varetage vore Interesser, er blevet opfyldt i 1908: i Januar Maaned blev Arkitekt, »Baurath« *Alfred R. von Zachariewicz* ansat som dansk Konsul i Lemberg, og der er paalagt ham særlige Instruktioner angaaende Spørgsmaalet om Engagering af polske Landarbejdere. I Sommer besøgte Konsulen Danmark, hvor han blandt andet havde en længere og nyttig Sammenkomst med det »Landsudvalg for Anvendelse af fremmed Arbejdskraft«, der er nedsat af De danske Sukkerfabriker, Andels-Sukkerfabriken Nykøbing, Fællesforeningerne og Landhusholdningsselskabet, der til Formand har Hofjægermester *H. E. v. Beck*, Stensø, og hvis Opgave er at søge den til Landbrugets Drift nødvendige Indførsel af fremmede Arbejdere lettet og disses Forhold her i Landet ordnede paa betryggende og formaals-tjenlig Maade. Paa Udvalgets Initiativ er »Lov af 21. Aug. 1908 vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentlige Tilsyn dermed« (jvfr. S. 27) oversat paa Polsk, og paa forskellig Maade er Kendskabet til Lovens (for de fremmede Arbejdere betryggende) Bestemmelser udbredte i Galizien. Her har Loven gjort et udmærket Indtryk, og de galiziske Myndigheder se nu, i Modsætning til tidligere, med gunstige Øjne paa Udvandringen til Danmark. Loven vil ogsaa blive oversat paa Russisk.

Af Aarets Saga vedrørende Arbejderspørgsmaalet er der endnu at berette, at Loven om Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug m. m. (jvfr. S. 28) nu paa et vigtigt Omraade stiller Landarbejderen lige med Industriarbejderen, og at Landhusholdningsselskabet besluttede at søge Arbejderspørgsmaalet underkastet en indgaaende Behandling. Selskabets Bestyrelsesraad vedtog paa et Møde i Juni Maaned at nedsætte et Udvalg hertil, og Udvalget kom til at bestaa af Greve *Wedell* som Formand, Formændene for den jyske og sjællandske Fællesforening, Kammerherre *Bech* og Forpagter *Hoffding*, Formanden for de samvirkende sjæl-

landske Husmandsforeninger, Direktør *Karl Hansen*, Forpagter *Sonne* og Forpagter *Willumsen* samt Sekretær *Hertel* som Sekretær. Endelig bør det omtales, at Andels-Organisationerne ved en Henvendelse til Konsejlspræsidenten gjorde sig til Talsmand for, at man ved fri Rejse paa Statsbanerne og paa anden Maade skulde bestræbe sig for at faa den Del af Hovedstadens Arbejdsløse, der ikke vare helt ubekendte med Landarbejde, ledet ud paa Landet til Hjælp for Landbruget. Det ligger i Sagens Natur, og det har sikkert staaet klart for Planens Ophavsmænd, at disse Bestræbelser for at drage Byens Arbejdsløse ud paa Landet eventuelt kun kunde medføre en Lettelse af en ren midlertidig Situation, men ikke vilde faa blivende Betydning. Thi de Grunde, der medføre Vandringen fra Land til By, bunde saa dybt og ere saa stærke, at Bestræbelser, der kun bygge paa en midlertidig Arbejdsløshed, ikke vilde faa Indflydelse paa dem. Fra flere Sider stillede man sig iøvrigt tvivlende til Nyttens af de nævnte Bestræbelser, hvad der bl. a. kom til Orde i flere af Indberetningerne fra Tidsskriftets Korrespondenter (se Tidsskriftets forr. Aargang S. 459 og følg.).

Ogsaa i det forløbne Aar har der været stærke Bestræbelser fremme fra Husmændenes Side for ikke blot selv at lede økonomiske Forhold specielt vedrørende Husmandsbruget, men ogsaa for at udsondre sig paa mere almindelige Omraader. Længe har det været, før Husmændene »kom med«. Man har i vore Dage vanskeligt ved at tænke sig, at for kun 60 Aar siden, indtil 1848, bevirkede »Hustugten«, at Husmændene ligesom Tyendet vare Genstand for megen Vilkaarlighed: Herremanden, Forvalteren og Ridefogden havde Lov til at prygle Husmændene og deres Koner under Hovarbejdet, medens dette siden 1791 havde været forbudt for Gaardfæsternes Vedkommende. Husmændene vare udelukkede fra Valgret til Stænderforsamlingerne og Sogneforstanderskaberne, og det er karakteristisk for den Maade, paa

hvilken man endnu i 1840'erne betragtede Husmændene, at da Regeringen i 1846 forelagde Stænderne et forholdsvis frisindet Lovforslag angaaende Husmænds og Indersters Stilling, havde den i dette (dog ikke vedtagne) Lovforslag bibeholdt Revselsesretten for Husmanden og hans Hustru indtil deres fyldte 22. Aar. Det er først med den forandrede Retning i Ledelsen af vor indre Politik, der indtraadte med Martsministeriets Dannelselse 1848, at der atter skænkes Landboforholdene og derunder Husmændenes Stilling en særlig Opmærksomhed. I Aaret 1848, midt under Kampbulderet, laante man for første Gang i Danmarks Historie Husmændene Lovens Arm (Forordningen af 27. Maj 1848 angaaende en »Forbedring af Husmænds og Indersters Kaar«), og Bondevennernes Selskab, der blev stiftet 1846, havde som et af sine Formaal at virke for Husmandsstandens sociale og økonomiske Ligestilling med de andre Samfundsklasser. Hvad der blev indledet den Gang, er blevet fuldført i Løbet af de sidste 60 Aar. Nu deltage Husmændene sidestillet med de store og smaa Bønder i den almindelige nationale Udvikling, og der har i den sidste Menneskealder været et godt Samarbejde mellem Husmændene og de større Landbrugere baade i Landboforeningerne og Andelsforetagenderne.

Naar Husmændene nu siden 1901, da de begyndte med at oprette Husmandsforeningerne, mere og mere stræbe efter selv at komme til at røgte de Sager, der specielt angaa dem, er dette forstaaeligt. Det gaar i Nutiden med dem, som det i sin Tid gik med Gaardmændene, og som det altid plejer at gaa, at Fremgang ikke blot vækker Trangen til at vinde yderligere frem, men ogsaa Modet og Evnen til selv at virke hertil. Dette er kun naturligt og godt. Men Erfaringen viser ogsaa, at en social og økonomisk Bevægelse som den, i hvilken Husmandsstanden for Tiden befinder sig, ofte skyder over Maalet og bortrydder Forhold, der nødig burde forsvinde. Man maa haabe, at den hidtil raadende Samdrægtighed og det økonomiske Samarbejde mellem Landbostandens

forskellige Dele, hvor et saadant er naturligt og gavnligt, maa vise sig stærkere end de separatistiske Tendenser, der nu gør sig gældende inden for visse Hold af Husmandsstanden. Det er kun udmærket, hvis denne vil være sig selv, men det er mindre udmærket, hvis den vil være sig selv — nok.

I 1907 fik Husmandsforeningerne Haand i Hanke med Statsbevillingerne til 1) Planteavlens Fremme, 2) til Afholdelse af landøkonomiske Foredrag og 3) til Præmier for ypperlig Dyrkning af Huslodder og til Rejseunderstøttelser for Husmænd, medens Administrationen af Bevillingerne til Understøttelse af Ubemidlede Deltagelse i Landbrugskursus paa de af Ministeriet godkendte Skoler, i de vandrende Landbrugskursus og i Husholdningskursus vedblivende laa hos Fællesforeningerne (jvnfr. forr. Aarsberetning S. 17—19). Husmændenes Ønske om ogsaa at deltage i Administrationen af de sidste Bevillinger er opfyldt i Fjor, idet der er nedsat Udvalg, hvert bestaaende af 3 Medlemmer, valgte af Ministeriet, Fællesforeningerne og Husmandsforeningerne til at fordele Statstilskudene til de nævnte Kursus. Der er nedsat 5 Udvalg, nemlig for Sjællands, Fyns og Lolland-Falsters Stifter, for Jylland og for Bornholm.

Der har imidlertid staaet andre og større Sager end denne paa Dagsordenen for Husmændenes »Sendemandsmøder« i 1908. Saaledes Oprettelsen af en Husmandsbrandkasse for faste Ejendomme paa Landet, der fik Justitsministeriets Sanktion i November Maaned, Dannelsen af et eget Pengeinstitut og Jordspørgsmaalet, der mere og mere bliver det centrale i Husmandsbevægelsen. Paa Sendemandsmødet i Odense krævedes en Forandring i selve Principperne for Loven af 22. April 1904 om Tilvejebringelse af Jordlodder for Landarbejdere. Man fordrer, at der skal gives ikke blot Landarbejdere, men enhver hæderlig dansk Mand og Kvinde Ret til at erhverve sig Jord til rimelige Priser. »Grunden til Husmandslovens daarlige Virkninger er væsentlig den, at Loven er formet

som en Undtagelses- og Almisselov i Stedet for en Retslov lige for alle.« Der er fremdeles stillet Forslag om at oprette Kvægavls- og Kontrolforeninger og at afholde Dyrskuer alene for Husmænd. Hidtil er dette dog ikke praktiseret, naar undtages, at en fynsk Kvægavlsforening væsentlig har Husmænd som Medlemmer; den har dog ikke vist større separatistiske Tendenser, end at den er indmeldt under Fællesledelsen. Forhaabentlig vil det ikke lykkes det Parti, der vil klassedele ogsaa det rent landøkonomiske Arbejde, at ødelægge alt for nieget af Foreningslivet.

Paavirkninger fra et Samfundslag til et andet ske hurtigt i vore Dage, og sociale Strømninger fra en Befolkningsklasse til en anden forplantes nu i færre Aar, end det tidligere tog Aartier. Under Husmandsbevægelsen er der en Tyendebevægelse i Frembrud, og et »Tyendeforbund« er dannet, der i April Maaned afholdt sin aarlige Kongres, paa hvilken man rettede stærke Angreb paa de samvirkende jyske Husmandsforeninger — af hvilke Tyendet »ikke havde faaet anden Støtte, end at de tog 20 Øre pr. Linje for en Annonce i Medlemsbladet« —, anbefalede Oprettelsen af en særlig Tyendehøjskole og fordrede al Jordegodset under Lehn- og Stamhuse eksproprieret til Udstykning til Smaabrug.

En anden Bevægelse har haft Sigte paa de samme Godsers Fæstejord, idet Bestræbelserne for at faa en Fæstefløsning i Stand for vore 3700 Fæstegaarde have fortsat sig i det forløbne Aar. Foreningerne af sjællandske og fynske Fæstere have rettet en Henvendelse til den ny Landbrugsminister og Justitsminister angaaende Fæstevæsenet, og efter en af Ritz. Bur. udsendt Meddelelse skulle Ministrene have udtalt, »at Fæstefløsningsspørgsmaalet havde Krav paa den største Opmærksomhed og omfattedes af dem med megen Interesse, hvorfor Sagen vil blive Genstand for deres Undersøgelse og Overvejelse«. Nu, da Fæstehartkornet kun omfatter 6 pCt. af Landets samlede Hartkorn, vil Spørgsmaalet dog næppe vække

særlig Røre uden for de interesseredes Kredse, og om en tvungen Afløsning vil der vel ikke kunne blive Tale. »Ingen kan tilpligtes at afstaa sin Ejendom, uden hvor Almenvellet kræver det,« hedder det i Grundlovens § 82, men naar de frivillige Afløsninger ere skredne saa langt frem, at kun $\frac{1}{17}$ af al Landets Hartkorn er bortfæstet, vil man ikke under Paaberaabelse af Almenvellet kunne kræve en tvungen Afløsning. Da Spørgsmaalet om denne var fremme i 1850'erne, laa Forholdene ganske anderledes: der fandtes i 1850 22,000 Fæstegaarde med henimod 114,000 Tdr. Hartkorn.

Udstykning af større Landejendomme er fortsat i 1908, og i Henhold til Lov af 6. April 1906 har Finansministeriet godkendt Vedtægterne for følgende Udstykningsforeninger: 1) Sydthys Udstykningsforening, 2) Aalborgegnens Forening for Udstykning af større Landejendomme, 3) Foreningen til Opkøb og Udstykning af større Landejendomme i Roskilde Amtsraads-kreds, 4) Foreningen til Opkøb og Udstykning af større Landejendomme i Sjællands Stift, 5) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Landejendomme i Bornholms Amt, 6) Østvendssysels Forening for Udstykning af større Landejendomme, 7) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Landejendomme i Maribo Amt, 8) Foreningen til Opkøb og Udstykning af Jordarealer og større Landejendomme i Holbæk Amtsraads-kreds og 9) Husmandsforeningernes Udstykningsforening i Aarhus Amt. Af Statslaanefondens Midler er der ydet Laan til 3 af disse Foreninger samt til 28 Parcellister, der have købt Parceller af 2 af Foreningerne. Laaneløbet til disse sidste udgør 53,370 Kr.

Der er i Aarets Løb dannet ikke faa ny Foreninger. Der er saaledes efter Oplysninger, indsendte til »Landøkonomisk Aarvog« for 1909, oprettet 2 ny jyske Landboforeninger og 5 ny Husmandsforeninger med større Landomraader, endvidere 2 Mejeriforeninger (for Bornholm og Kjøbenhavns Amt), Sukkerroedyrkerforeningen for Fyns Stift, Dansk Udtørrings- og Inddæm-

ningsselskab, Mejeristforeningen af 1907, der begyndte sin Virksomhed ved Overgangen til 1908, og som med sit fagligt-personlige Formaal maa betragtes som en Slags Fagforening for Mejeristerne. Desuden er der oprettet en ret stor Mængde mindre Foreninger. Det i 1899 nedsatte Fællesudvalg for Mosedyrkning blev ophævet i Januar Maaned, og i dets Sted er der nedsat et nyt Udvalg under Benævnelsen »Fællesudvalget for Moseundersøgelser«, som bestaar af 6 Medlemmer, hvoraf de 3 vælges af Hedeselskabet og de 3 af Moseselskabet, og hvis Opgave er at behandle Spørgsmaal om, hvorledes vore Moser kunne undersøges og udnyttes paa hensigtsmæssig Maade. De 3 store Fjerkræforeninger have sluttet sig sammen til »de samvirkende danske Fjerkræforeninger«, hver Forening bevarer sin indre Selvtændighed, medens Kongresser, Skuer paa Landmandsforsamlinger, Konsulentvæsenet, Afgivelse af Betænkninger, som Ministeriet maatte ønske, samt enkelte andre Forhold blive Fællesanliggender. Som Præsident for Samvirkomheden fungerer skiftevis hver af de 3 Foreningsformænd.

Der er i Efteraaret holdt en Række interessante Foredrag paa det almindelige Konsulentmøde og paa Fællesforeningernes aarlige Delegeretmøder. Paa det første holdt saaledes Landbrugskonsulent Harald Faber Foredrag om de danske Landbrugsprodukters nuværende Stilling paa det engelske Marked og Professor C. O. Jensen om det landøkonomiske Serumlaboratorium. Disse Foredrag gives in extenso i Tidsskriftets næste Hæfte. Endvidere talte Kontorchef Aage Sørensen om Landbrugets Ulykkesforsikring paa alle 4 Delegeretmøder. Paa de forskellige Delegeretmøder holdtes der fremdeles Foredrag af Kammerherre C. Bech om Statens Støtte til forskellige Erhverv her og i vore Nabolande, Prof. A. Oppermann om Veterinær- og Landbohøjskolens Forhistorie og Skolens nuværende Betydning, Laboratorieførstander Meyer om Kvælstofgødninger, Konsulent Ellbrecht om Maskinmalkning, Prof. C. O. Jensen om Sygdomme hos Svinet, Lehns-

greve Ahlefeldt-Laurvigen, Forsøgsassistent Beck og Ingeniør Rye Clausen om de interessante Fodrings- og Raceforsøg paa Tranekjær, Statskonsulent K. Hansen om Bekæmpelse af Ukrudt ved Jærnvitriol, Amdraadsmedlem H. P. Nielsen om Arbejderspørgsmaalet, Landbrugslærer A. P. Jacobsen om Arbejdet i de lokale Landboforeninger o. s. v.

Paa alle 4 Delegeretmøder blev der givet Meddelelse om de Forhandlinger, der have været førte om en fastere Organisation af de samvirkende danske Landboforeninger. Ønsket om en saadan har været stærkt i det jyske Landbrug, men mindre levende paa Øerne. Her mener man, at den fastere Sammenslutning vil medføre sikre Udgifter og usikre Fordele, og man har derfor ikke ønsket den gennemført. Nogle af Talsmændene for den ny Ordning have ønsket at drage Landhusholdningsselskabet med ind i Sammenslutningen. Selskabet har imidlertid været af den Anskuelse, at de specielle Opgaver, som det er sat til at røgte, og den efter disses Natur afpassede Arbejds-methode nødvendiggør, at det ogsaa i Fremtiden staar frit til alle Sider, saaledes som det har gjort det i de 140 Aar, i hvilket det har bestaaet. Thi kun ved, at Selskabet bevarer sin uafhængige og til alle Sider upartiske Stilling, vil det vedblivende kunne røgte sine Opgaver paa den samme Maade, det hidtil er sket. Samtidig har Selskabet udtalt, at det sætter megen Pris paa det kollegiale og fri Samarbejde, der i Aarenes Løb paa naturlig Maade har udviklet sig mellem Fællesforeningerne og Selskabet, og det har udtalt Haabet om, at dette Samarbejde ikke blot maa vedblive, men yderligere udvikles og befæstes under de samme fri Former som hidtil.

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole begyndte sin Undervisning i August Maaned 1858, og 25 Aar senere traadte det til Skolen knyttede landøkonomiske Forsøgslaboratorium i Virksomhed. Altsaa kunde Skolen og Laboratoriet i Fjor fejre deres 50 og 25 Aars Jubilæum, der for det sidstes

Vedkommende forløb i al Stilhed, medens Højskolen 2 Dage i September — den egentlige Jubilæumsdag faldt i Sommerferien — holdt sine Samlinger og Undervisningslokaler aabne for ældre og yngre Elever, for hvilke der blev holdt en Række Foredrag. Endvidere udgav Skolen et omfangsrigt, interessant og smukt udstyret Festskrift. Endelig kan det i denne Forbindelse omtales, at i Jubilæumsaaret begyndte en ny, til Skolen knyttet Institution, *Serum-Laboratoriet*, sin sikkert betydningsfulde Virksomhed. — Da Loven af 8. Marts 1856 om Landbohøjskolens Oprettelse var til Forhandling i Rigsdagen, mødte den en ret betydelig Modstand og mærkelig nok særlig fra de 2 Fraktioner, der fornemmelig skyldte Landbostanden deres Mandater, Bondevennerne og Grundtvigianerne. Saaledes talte *Tscherning* imod Loven, fordi han i det hele var imod Statens Understøttelse af Undervisningsvæsenet, *Grundtvig* fordi han »ikke vilde have Bogkundskaaber lagte til Grund for at drive en saadan Livs-syssel, som Agerdyrkningen er«, *J. A. Hansen* fordi han frygtede for, at hvis Skolens Undervisning gennem Jordens forøgede Udbytte skulde medføre en Værdistigning af Fæstegodset, vilde dette under den bestaaende Ordning (Fæsteafsløsningsloven var jo endnu ikke vedtagen) alene blive til Gavn for Godsejerne. Det var en Lykke for Landbruget, at Modstanden mod Skolens Oprettelse blev brudt, thi det Ønske for Skolen, som Landhusholdnings-selskabet udtalte i dets Aarsberetning for 1858, at den maa komme til »at udøve en høiest velgiørende Indflydelse paa Landoekonomiens Studium og derved tillige paa den videre Udvikling af denne for Danmark vigtigste Erhvervs-green«, er jo fuldt ud gaaet i Opfyldelse. Højskolens og Laboratoriets Indflydelse paa vort Landbrug i alle dets Førgreninger har været heldbringende, vækkende og vejledende.

Af Skoleer er der oprettet 4: Ørsted Landbrugsskole ved Randers, Asmildkloster Landbrugsskole ved Viborg,

den fynske Husmandsskole i Odense og Nærumgaard Havebrugsskole.

»Statens Komite til Understøttelse af Bogsamlinger«, der bestaar af Kontorchef *Weis* og Overlærer *Steenberg*, begyndte i Fjor et Arbejde for at skaffe Landbrugsskolerne og Højskolerne bedre »Elevbogsamlinger«. Komiteen vil bidrage sit til at faa saadanne Bogsamlinger oprettede, hvor de endnu ikke findes, samt ordnede og ledede paa formaalstjenlig Maade, og paa dens Initiativ er der paa Finanslovsforslaget for 1909—10 opført et Beløb af 2000 Kr. til Understøttelse af saadanne Elevbogsamlinger. Disse Bestræbelser fortjene sikkert stor Sympathi. Lære de unge Mennesker, der besøge Landbrugs- og Højskolerne, at bruge Bøger, ville de ogsaa komme til at holde af dem, og det vil kunne lede mange til ved Selvarbejde at fortsætte det Oplysningsværk, Skolen har begyndt.

Aarets *B o g h ø s t* har været over Middel. Dets litterære Hovedbegivenhed er den paabegyndte Udgivelse af »Landbrugets Ordbog«, der under Redaktion af 8 Landmænd og Videnskabsmænd med Forstander T. Madsen-Mygdal som Hovedredaktør og med ca. 130 Medarbejdere udkommer paa Landets største Forlag. Den er omhyggelig planlagt og har længe været forberedt. Alt synes saaledes at borge for, at naar Ordbogen om nogle Aar er sluttet, vil vor Landbrugslitteratur være forsynet med et Værk, der kan faa en stor nyttebringende Betydning. Dernæst maa nævnes det af Landbohøjskolen udsendte pompøse og interessante Festskrift, Professor K. Rørdams stort anlagte »Geologi og Jordbundslære«, I, Haandbogen »Praktisk Landbrug« under Redaktion af d'Hrr. Grønvald-Fynbo og J. P. Møller, K. Hansens Skrift om Lucernen, H. A. B. Vestergaards om Planteforædlingsarbejdet og C. J. Østergaards om Svinets Stivsyge, endvidere den fortrinlige Dansk Fjerkræ-Standard, udarbejdet af J. Pedersen-Bjergaard, flere interessante Beretninger fra Forsøgslaboratoriet og Statistisk Bureau (saaledes Areal-

opgørelsen i 1907), Læge M. Hindhedes: Brændende Punkter i Fodringslæren II, Dyrlæge Albrechtsens: Ufrugtbarhed hos Kvæget og dens Behandling, o. s. v. Naar det saa erindres, at Bøger af Chr. Christensen, Jakob E. Lange, L. Helweg, K. Dorph Petersen o. a. ere udkomne i ny og delvis omarbejdede Udgaver, maa det indrømmes, at det er en rig Virksomhed, som udfoldes paa den landøkonomiske Litteraturs Omraade, og at der hersker en ikke ringe Kundskabstrang i de tusinde Hjem paa Landet. Herpaa tyder det ogsaa, at vore efter Landets Lidenhed ualmindelig talrige Landbrugsblade stadig forøges med ny Tidsskrifter, medens man sjældent hører om, at et Blad er gaaet ind, saaledes som det i 1908 var Tilfældet med »Tidsskrift for Hesteavl og Travsport« og »Maskinkonsulenten«. I Fjor er der kommet 2 ny Tidsskrifter til: »Mejeristanden«, redigeret af Jens Johansen og H. Nielsen-Snedsted, og »Vor Planteavl«, redigeret af N. P. Jensen.

Der er i det forløbne Aar vedtaget flere Lov e af betydelig landøkonomisk Interesse. Der er Loven af 21. Aug. 1908 med den lange Titel: Lov vedrørende Anvendelse af udenlandske Arbejdere til Arbejde i visse Virksomheder samt det offentliges Tilsyn dermed. Den bestemmer bl. a., at der i en af Indenrigsministeren autoriseret Form mellem Arbejdsgiveren og de af ham antagne udenlandske Arbejdere inden 14 Dage efter disses Ankomst skal oprettes en skriftlig Kontrakt med nøjagtige Bestemmelser om Arbejdslønnens Størrelse og Udbetaling, Arbejdstid, Fridage m. v. Hver Arbejder skal forsynes med en Afregningsbog, og han forsikres mod Sygdom og Ulykkestilfælde under Arbejdet. Endvidere indeholder Loven Forskrifter med Hensyn til Indretningen af Fællesboliger (Kaserner) for fremmede Arbejdere, om Bilæggelse af Arbejdstvister, om Udredelse af eventuel Erstatning m. m. Nu, da udenlandsk Arbejdskraft er bleven en betydningsfuld Faktor i Landbrugets Økonomi, er det kun naturligt, at Lovgivningsmagten beskæftiger sig med Forhold ved

rørende denne. Lovens Bestemmelser for at sikre fremmede Arbejdere en god Behandling her i Landet har gjort et gunstigt Indtryk i Galizien — Loven er jo særlig udarbejdet med de galiziske Arbejdere for Øje — og den vil bidrage til, at Myndighederne dér ville stille sig villigt til Udvandringen til Danmark, ligesom Loven vil kunne støtte den i 1908 ansatte danske Konsul i Lemberg i hans Bestræbelser for at fremme vore Interesser. Og hvis der engang i Fremtiden skulde blive Tale om at faa t. Eks. norditalienske Arbejdere hertil, vil Loven formentlig ogsaa blive af Betydning. Man tør gaa ud fra, at den i det hele og store vil støtte Bestræbelserne for at drage den nødvendige fremmede Arbejdskraft til vort Landbrug, og af dette er den da ogsaa modtaget med Velvilje, uagtet flere af dens Bestemmelser ere ret strænge for Arbejdsgiverne. — Ogsaa en anden Lov beskæftiger sig med Landbrugets Arbejderforhold: Loven af 27. Maj 1908 om Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i Landbrug, Skovbrug, Havebrug m. m. Medens Alderdomsforsørgelsesloven af 9. April 1891 og Loven af 12. April 1892 om anerkendte Sygekasser have været til Gavn saavel for Landarbejderne som for de industrielle Arbejdere, har Ulykkesforsikringsloven af 7. Januar 1898 kun i ringe Grad vedrørt de første. Først med den i Fjor vedtagne Lov er Landarbejderen med Hensyn til Ulykkesforsikringen bleven ligestillet med Fabrikarbejderen. Loven bestemmer, at Ret til Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde tilkommer 1) Arbejdere i Landbrug, Skovbrug og Havebrug, for saa vidt vedkommende Ejendom er ansat til en Ejendomsskyld af over 6000 Kr., samt 2) Arbejdere i Stutteri, Mejeri, Tørveskær, Rørskær og ved Tærskæværker. Medfører Ulykkestilfældet en midlertidig Nedsættelse af Arbejdsevnen ud over 13 Uger fra dets Dato, faar den tilskadedkomne Dagpenge, der udgøre 75 Øre daglig, hvis han er under 18 Aar, og 1 Kr. 20 Øre for alle andre. Er Nedsættelsen af Arbejdsevnen derimod blivende, har vedkom-

mende Ret til en Invaliditets-Erstatning, der kan stige til at udgøre det 6-dobbelte af en Aarsfortjeneste af 600 Kr. Indtræder endelig Døden som Følge af Ulykkestilfældet, tilkommer der de efterladte en Pengesum af 2,500 Kr. Loven indeholder endvidere Regler for Forsikringspligtens Ordning, for frivillig Forsikring for Ulykkestilfælde, der indtræffe paa Ejendomme under 6000 Kr.'s Ejendoms-skyld, for Fremgangsmaaden ved indtrædende Ulykkestilfælde o.s.v.—Der er fremdeles Lov af 27. Maj 1908 om de landøkonomiske Statskonsulenters Lønning. Den landøkonomiske Statskonsulent-virksomhed blev fast organiseret i 1888, og den var altsaa i Fjor 20 Aar gammel. Det var da paa Tide, at Konsulenternes Lønningsforhold m. m. bleve indordnede under en Lønningslovs faste Regler. Loven tillægger dem en aarlig Begyndelsesløn af 2400 Kr., stigende med et Alders-tillæg af 300 Kr. hvert 4. Aar til 3600 Kr., og den sikrer dem Pensionsret for sig selv og deres efterladte. Begyndelseslønnen var tidligere for de fleste Konsulenters Vedkommende under 2400 Kr. — for de 4 Mejerikonsulenters Vedkommende var den kun 1800 Kr. —, og ingen Statskonsulent lønnedes tidligere med mere end 3000 Kr. — Lov af 1. April 1908 om Forandring i Lov om Begunstigelser af landøkonomiske Forskudsforeninger af 26. Marts 1898: Loven af 1898 bestemte, at Statslaanene til landøkonomiske Forskudsforeninger skulde tilbagebetales ved Ud-løbet af det 10. Aar efter Lovens Ikrafttræden (d. v. s. inden 26. April 1908). Denne Bestemmelse er nu forandret til, at Laanene skulle tilbagebetales med $\frac{2}{10}$ af Laanets oprindelige Beløb i Juni Termin 1908 og derefter med $\frac{1}{10}$ i Juni Termin i hvert af Aarene 1909—16, »medmindre anderledes senere ved Lov maatte blive bestemt«. Ved denne Passus tilsigtes at muliggøre en Omdannelse af de bestaaende Foreninger paa Grundlag af en Samvirken med Andelsforeningerne. Loven af 1908 forhøjer Renten af Laanene til $3\frac{1}{2}$ pCt. og bestemmer, at For-

eningernes Udlaansrente ikke maa overstige 5 pCt. p. a. — Der er fremdeles Lov af 27. Maj 1908 om Tilsyn med Udførsel af Kød m. m., der træder i Stedet for Lov af 24. April 1903. Denne sidste handlede kun om Udførsel af »fersk og let saltet Kød samt Slagteaffald«, medens efter den ny Lov Tilsynet fremtidig skal omfatte alt Kød, Kødvarer og Slagteaffald, hvad enten det er ferskt, let saltet eller helt saltet. Ligeledes udvider Loven det for »let saltet Flæsk« af dansk Oprindelse paa budte Fællesmærke til at gælde for alt Kød og Slagteaffald, der udføres; den bemyndiger endvidere Landbrugsministeren til at forbyde, at der til Varer af den her omhandlede Art anvendes Konserveringsstoffer, der kunne antages at skade Udførselen, og den søger endelig paa forskellig anden Vis at gavne Eksporten af de nævnte Madvarer. — Loven af 8. Maj 1908 om Statstilskud til Landbrugskursus forhøjer bl. a. Understøttelserne til 1) Uddannelse i Husmandsbruget og Landbrugets Bierhverv hos praktiske Landbrugere, 2) til kortere Landbrugskursus paa de af Ministeren godkendte Skoler og 3) til v a n d r e n d e Landbrugskursus og Husholdningskursus. Understøttelsen under 1) er forhøjet fra 4000 Kr. aarlig til 5000 Kr., under 2) fra 15,000 til 50,000 Kr. og under 3) fra 5000 til 15,000 Kr. — Ligeledes er den aarlige Statsunderstøttelse, der hidtil er ydet de godkendte Landbrugsskoler og Folkehøjskoler, blevet forhøjet ved Lov af 17. Januar 1908 om Ændring i Lov af 23. Maj 1902 om Statstilskud til Folkehøjskoler og Landbrugsskoler. Den gamle Lov satte et bestemt Maksimum for Tilskudet, nemlig 140,000 Kr. aarlig. Følgen heraf har været, at Understøttelsen til den enkelte Skole stadig er bleven mindre, fordi Skolernes Tal er forøget hvert Aar. Nu er ikke blot det nævnte Beløb af 140,000 Kr. bleven forhøjet til 150,000 Kr., men Statstilskudet forøges endvidere med 1500 Kr. for hver Skole, der deltager i den

aarlige Fordeling u d o v e r det Antal af 86 Skoler, der i Finansaaret 1907—08 modtog Statstilskud.

Foruden disse Love have ogsaa andre af de i sidste Rigsdagssamling vedtagne større eller mindre landøkonomisk Interesse, saaledes Loven om Esbjerg Havns Udvidelse, Toldloven af 5. Maj*), Loven om Afgift af indenlandsk Roesukker med flere. Det vilde imidlertid føre for vidt at komme ind ogsaa paa disse Love, og det skal derfor endnu kun fremdrages, at *Finansloven for Aaret 1908—09* under §§ 18 og 26 har en samlet Bevilling til Landbrugsministeriet af 4,882,939 Kr., hvad der er ca. 200,000 Kr. mere end i det foregaaende og ca. 700,000 Kr. mere end i det næstforegaaende Finansaar. Af Nybevillingerne eller Forhøjelserne kan anføres: 15,000 Kr. til Selskabet »Hedebruget« til Fremme af Hedernes Opdyrkning; 4000 Kr. forhøjet Tilskud til jysk Husmandsforening; 5500 Kr. til Hedeselskabet til Forsøg med Mose- og Engkultur paa Klægjord i Vestjylland og 100,000 Kr. til Anskaffelse af transportable Mergelbanespor; 30,000 Kr. som Forhøjelse af Tilskudet til Lettelse af Mergeltransport (hele Bevillingen er nu 100,000 Kr.) og 4000 Kr. som Tilskud til Forrentning af Laan til Anlæg af Mergelbaner m. m. — A propos om de Krav, der i vore Dage rettes til Statskassen: man var i Tiden efter Grundlovens Givelse langt strengere overfor saadanne Krav end nu. Karakteristisk er det saaledes at se Finansudvalgets Ordfører i Samlingen 1857 paa hele Udvalgets Vegne fremhæve det som noget glædeligt, at Posten »Til Landvæsenets Fremme«, »som man stadig har arbejdet paa at bringe ned«, nu virkelig var nedbragt fra 14,350 til 13,000 Rdl.**)

Det Handelsministerium, der blev oprettet den 12. Oktober med Konsul *Johan Hansen* som Chef, maa ogsaa hilses med Glæde af Landbruget, da det selvfølgelig kan

*) Jvnfr. Tidsskrift f. Landøk. 1908, S. 413 og følg.

**) N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, S. 273.

blive til Gavn for dettes H a n d e l s f o r h o l d u d a d t i l. Et hvilket som helst Erhvervs Interesse over for Udlandet er hovedsagelig Handelsinteresser, enten er det Indlandets Produkter, der skulle sælges, eller Udlandets Produkter, som skulle købes — altsaa i begge Tilfælde er det Handel. En af Handelsministeriets Opgaver maa jo være af skaffe os en saa god Stilling som vel muligt i det internationale Handelssamkvem, og i den heldige Løsning af denne Opgave er næst Købmandsstanden vort Landbrug med dets store Ud- og Indførsel mest interesseret.

Det Spørgsmaal, der i 1907 for os overskyggede alle andre af vore handelspolitiske Forhold udadtil, Spørgsmaalet om E n g l a n d s toldpolitiske Forhold til dets Kolonier, har ikke været stærkt fremme i Fjor. Der har vel fundet forskellige Suppleringsvalg Sted til Parlamentet, af hvilke de fleste, om end ikke alle, ere gaaede i konservativ Retning, saaledes at der ved dem sattes Tilhængere af en Toldreformpolitik ind i Parlamentet. Af disse Valg vakte intet den Opsigt, som da Handelsminister Churchill i selve Manchester, paa Frihandelens klassiske Plads, blev slaaet af en Tilhænger af Toldreformpolitikken. For en Udenforstaaende er det imidlertid vanskeligt at dømme om, hvor stor Indflydelse der ved disse Valg maa tillægges paa den ene Side selve Toldpolitikken og paa den anden Side Regeringens almindelige Politik: dens Kamp mod Overhuset, dens upopulære Beværterlov m. m. Et Moment maa sikkert ikke lades ude af Betragtning ved Vurderingen af den Modgang, Regeringspartiet har haft ved disse Suppleringsvalg, nemlig de mange usikre Kredse, der ved Valget i 1906 tilfaldt det. Man maatte vente, at en Del af disse atter vilde gaa over til Oppositionen, naar der skulde foretages Suppleringsvalg i dem.

Man har atter i Fjor, som saa ofte siden England i 1892 forbød Indførselen af levende Kvæg fra Danmark, hengivet sig til Illusionen om, at nu vilde der blive lukket op for os: I Anledning af Rygterne om, at det store amerikanske Armour-Selskab og andre Firmaer, der danne

den amerikanske Kødtrust, vilde søge at monopolisere Handelen med Kød i London, blev der i Underhuset forespurgt Regeringen, om den ikke vilde tillade Indførselen af levende Kvæg fra Danmark og andre smittefri Lande til øjeblikkelig Slagtning. I sit skriftlige Svar udtalte Handelsministeren: »Jeg er traadt i Forbindelse med Armour-Selskabet, der erklærer, at det ikke er interesseret i den i Forespørgselen omtalte Plan. Jeg erfarer, at Landbrugsministeriet ikke er til Sinds at forandre de bestaaende Forordninger angaaende Indførselen af levende Kvæg.« Samtidig oplyste Ministeren, at der er nedsat en Kommission til at undersøge Spørgsmaalet »om, hvorvidt og paa hvilken Maade Tilførselen, Omdelingen og Priserne paa Kød i Storbritannien paavirkes eller kontrolleres ved Sammenslutning af Firmaer eller Selskaber«.

Den i forrige Aarsberetning (Side 28 og følg.) omtalte Plan om en direkte Sejlads med danske Landbrugsprodukter fra Esbjerg ad Themsen til London Dok har været under Overvejelse i et af de samvirkende danske Landboforeninger nedsat Udvalg, der bestod af Direktørerne *Ole Olsen*, *Haslev*, *Ankjer*, *Køge*, *Poulsen*, *Holbæk*, *Fr. Møller*, *Kjøbenhavn*, og *Rahlff*, *Esbjerg*, *Jægermester Skov*, *Tybrind*, *Landstingsmand Sørensen-Saxager* og *Møller Pedersen*, *Strøllille*. Det vil erindres, at Planen vakte adskillige Betæneligheder. Navnlig frygtede man for, at det bestaaende gode Forhold til Great Eastern Railway, der nu arbejder Haand i Haand med det danske Landbrug paa den gamle Esbjerg—Parkestone—London Rute, vilde lide et Skaar, og at vor Landbrugsudførsel helt vilde komme i den ny Doktrusts Magt, og man stillede sig tvivlende til, om den ny Rute vilde være ensbetydende med en Besparelse af Tid. Udvalgets Forhandlinger med Ministeriet viste, at den paatænkte Prøvefart mellem Esbjerg og London vilde blive saare bekostelig og ikke kunde paaregne Statens Støtte, og de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg vedtog derfor paa et Møde

den 24. Marts at udtale følgende: »I Henhold til de af det derom nedsatte Udvalg foretagne Undersøgelser findes der for Tiden ingen tilstrækkelig Basis for den paatænkte Prøverutes Gennemførelse, men Forretningsudvalget anmoder Udvalget om fremdeles at have Opmærksomheden henvendt paa, hvad der efterhaanden maa gøres for en endnu bedre Forsendelse af vore Landbrugsprodukter fra Esbjerg til England.«

Vort Landbrugs Handelssamkvem med T y s k l a n d er i Fjor gaaet ad de gamle Baner, under de Toldsatser og administrative Bestemmelser, som Omsætningen nu har lempet sig efter. Som sædvanlig har vor Eksport bestaaet af Heste, Kvæg og Kød, Mælk, Fløde og Smør, Skind og Huder, Tarme, Lever, Hjerte og Nyre (Plucks), Byg o. s. v. Forhandlingerne om en Handelstraktat begyndte i Juni Maaned 1907, senere stilledes de i Bero, til det i den danske Rigsdag forelagte Toldlovforslags Skæbne var afgjort, hvorefter de genoptoges i November Maaned i Fjor. I Midten af December Maaned vendte de danske Delegerede, Generaldirektør *Rubin* og Kontorchef *Bernhoff*, hjem fra Forhandlingerne, der førte til Enighed paa de allerfleste Punkter af Traktaten, medens enkelte Hovedmomenter endnu ere uafgjorte og for Tiden ere Genstand for nærmere Overvejelser fra tysk Side. Saa vel fra tysk (agrarisk) som fra dansk (industriel) Side har der været rejst Modstand mod Afslutningen af en dansk-tysk Handelstraktat, men hvis det forhold sig rigtigt — som der siges —, at vi kun have Mestbegunstigelsesret med Preussen og ikke med det tyske Rige, og at dette ikke mere vil gaa ind paa Mestbegunstigelsestraktater, men kun vil afslutte Handelstraktater, vil det for Landbruget vistnok være ønskeligt, at vi faa vore Handelsforhold til Tyskland ordnede. I 1907 — for 1908 foreligger der endnu ikke specificerede Oplysninger — udførte vi til Tyskland:

af Heste og Føl for	13.5	Mill. Kr.
- Okser og Køer for	22.8	—
- Madvarer af Dyr for	41.2	—
- Skinker og Huder for	6.5	—

eller i alt for 84 Mill. Kr. Dertil kommer Værdien af forskellige andre Varer (som Byg), saaledes at vor Landbrugsudførsel til Tyskland er af anselig Størrelse. For Tyskland har Afslutningen af en Handelstraktat mindst lige saa stor Interesse som for Danmark.

Fra Midten af Marts blev der i Foraarsmaanederne ugentlig sendt 600—1000 Svinekroppe og nogle Tyre- og Kalvekroppe herfra til S c h w e i z. Som ikke faa andre Lande har ogsaa denne Republik i Nutiden udviklet sig til en Industristat, der har stigende Overskudsindførsel af levende Dyr og animalske Produkter (alene Ost og kondenseret Mælk undtagne). Veterinærkonsulent *Arup* har oplyst*), at tidligere fik Schweiz Kvæg og Svin fra Østrig, men i de senere Aar har det været vanskeligt at faa tilstrækkeligt Kvæg herfra, og da Østrig nu har forbudt Indførselen af Svin fra Serbien, kan det ikke mere forsyne Schweiz med Svin. Derfor har Republiken maattet se sig om efter andre Leverandører. Den faar nu en Del levende Svin fra Holland og Hornkvæg fra Kanada. Med de danske Sendinger har man været ganske tilfreds. Af ikke ringe Betydning vilde det selvfølgelig være, hvis vi kunde faa en f a s t og god Afsætning af fersk Kød til Schweiz, hvis Told er betydelig lavere end Tysklands, men efter hvad Hr. *Arup* har oplyst, synes den Mulighed jo ret nærliggende, at en Forandring i Toldforhold — f. Eks. Østrigs Genaabning for serbiske Svin — vil kunne standse Udførselen herfra.

Som det vil erindres, vakte den i det danske Toldlovsforslag foreslaaede Stempelskat for Vin Misstemning i f r a n s k e officielle Kredse, hvad der medførte, at den

*) 19. Beretning om den landøkonomiske Konsulentvirksomhed, Side 211—17.

franske Regering udsatte Tilladelsen til at lade Hypothekbankens Obligationer notere paa Pariser-Børsen. Efter langvarige Forhandlinger lykkedes det imidlertid i Fjor at faa disse Obligationer optagne til officiel Notering paa Pariser-Børsen, hvad der formentlig vil være af ikke ringe Betydning for Optagelsen af fremtidige Laan i Frankrig, der staar forrest i de laangivende Landes Række, og indvirke gunstigt paa vore Kreditforeningsobligationers Kurser. I Foraaret fik Hypothekbanken solgt en Serie Obligationer paa 20 Mill. Kr. til *Comptoir National d'Escompte* i Paris til en Kurs af 94. Obligationerne forrentes med 4 pCt., og efter 10 Aars Forløb skulle de afdrages i 50 Aar.

Det internationale Landbruksinstitut i Rom, ved hvilket 50 Stater fra alle Verdens Egne ere indmeldte, fik i Maj Maaned det Palads, som Kongen af Italien har skænket det, overleveret til dets Bestemmelse. Paladsets Indre er prydet med Billedværker og malede Symboler paa Landbrugets Arbejde, og det siges »at forene den klassiske Stil med den moderne Smags Forfining, Elegance og Soliditet«. Paa Institutets konstituerende Generalforsamling den 26. November var den danske Regering repræsenteret af Kammerherre K. Sehested og Danmarks Delegerede ved Institutets permanente Komité, Konsul Konow. Der blev bl. a. forhandlet om Institutets Budget og forskellige Tillæg til dets Love, og det blev overdraget den permanente Komite at antage Personale og nedsætte forskellige Underkomiteer. Institutets Virksomhed vil begynde i Aar.

Af Aarets Personalhistorie maa først fremhæves, at den 24. Juli frattraadte Folketingsmanden for Lejrekredsen, Gaardejer *Ole Hansen*, Stillingen som Landbruksminister efter at have beklædt den i 7 Aar. Uagtet hans Interesse var større for den til Ministerstillingen knyttede politiske Virksomhed end for den faglige Gerning, tør det sikkert siges, at han røgtede denne sidste med Forstaaelse og Vilje til at fremme, hvad han ansaa for

ret og rigtigt. Hans Navn er knyttet til ikke faa betydningsfulde Love, saaledes Husdyrloven af 23. Maj 1902 og Tiendeloven af 15. Maj 1903, Lovene til Sikring af vor Udførsel af Landbrugsprodukter, Loven om Foranstaltninger til Tuberkulosens Bekæmpelse af 5. Februar 1904, Lovene om Statstilskud til Landbrugskursus, Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere, Tilvirkning og Forhandling af Margarine, Oprettelsen af et Serumlaboratorium o. s. v. Ved sin Fratrædelse udnævntes Ole Hansen fra 1. August at regne til landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken. Kun kort Tid beklædte han denne Stilling. Da Ulykken ramte den sjællandske Bondestands Sparekasse, søgte han, der tidligere havde været Revisor og Næstformand i Sparekassen, sin Afsked, som han fik den 16. September. — Som Landbrugsminister afløstes han af Folketingsmanden for Viborg Amts 5. Valgkreds, Statsrevisor *Anders Nielsen*, der er født 1862 i Tapdrup, Viborg Amt, og er Søn af Husmand Niels Johansen. Da Ministeriet Christensen den 12. Oktober afløstes af Ministeriet Neergaard, gik Landbrugsministeren med over i det ny Ministerium. Til landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken fra 1. Januar 1909 at regne udnævntes Proprietær, Fabrikant *Johs. Lauridsen* af Vejen.

Endvidere kan nævnes, at ny Mænd ere rykkede ind som Forstandere eller Formænd for Dansk Mejeristforening, Foreningen af danske Landbrugskandidater, Forsøgslaboratoriet, Fyns Stifts patriotiske Selskab, Andelsudvalget og Hedeselskabet: Mejeribestyrer Torben Jensen er afløst af Mejeribestyrer Justesen, Professor Westermann af Statskonsulent K. Hansen, Hofjægermester Friis af cand. mag. N. O. Hofman-Bang, Kammerherre Vind af Proprietær V. Jespersen (Næsbyhoved), Direktør Blem af Justitsminister Høgsbro og Kammerherre C. Lüttichau af Hofjægermester H. Lüttichau. Dernæst kan det fremhæves, at paa forskellig Vis bleve 3 af Landbrugets for-tjente Mænd hædrede paa deres 70 Aars Fødselsdag: Lehnsgreve Danneskjold-Samsøe, Stadsdyrskuekommisær

J. Friis og Kaptain, Proprietær H. Schroll. — Den 1. Marts ansattes Landbrugskandidat Th. Brask som Mejeri-konsulent i afdøde Konsulent Nissen Dalls Sted.

Af Aarets Døde skulle følgende nævnes: Den 15. Februar døde Forpagteren af Rosendal ved Fakse, *T. Ulrik*. Han var en intelligent og dygtig Landmand, der som Medlem af Statstyreskuekommissionen og af den sjællandske Fællesforenings Kvægavlsudvalg og som Formand for Bedømmelsesudvalget ved de sjællandske Konkurrencer mellem hele Kvæghold udrettede et solidt og fortjenstfuldt Arbejde. En Maaned senere, den 23. Marts, mistede atter det sjællandske Landbrug ved Etatsraad *J. Dons'* Død en Mand, der havde taget virksom Del i Foreningslivet. En udpræget Personlighed, fast af Mening og uforfærdet til at forsvare den. Han sad i mange Aar som Landbrugets Repræsentant i det kjøbenhavnske Smørnoteringsudvalg, i hvilket han røgtede sit Hverv med sjælden Flid og var en altid uforknytt og utrættelig Talsmand for Producenternes Interesser. Saa er der gaaet 3 Mænd bort, der vel ikke vare direkte knyttede til Landbruget, men hvis Virksomhed er et talende Vidnesbyrd om den Solidaritet, der kan være mellem de forskellige Erhvervsklasser: *Ludvig Schrøder* († 7. Februar), *Hans Broge* († 25. Marts) og *Poul la Cour* († 24. April). Der er vel ingen Tvivl om, at det i væsentlig Grad er 2 Forhold, Højskolernes Virksomhed og Jærnbanenettets Udvikling, der i den sidste Menneskealder har bidraget til at fremme et nyt og friere Syn paa mangt og meget hos den brede Befolkning. Højskolerne og Jærnbanerne have i særlig Grad formaaet at udviske de enkelte Egnes Afsondrethed og de enkelte Samfundsklassers Selviskhed, til at skabe en Enhed af Landet og en Fællesskabsfølelse hos Befolkningen, til, særlig hos Bondestanden, at fremkalde et helt Omslag i Tankesæt og Levevis. Den danske Landbostand staar derfor i Taknemlighedsgæld til Folkehøjskolen, og dette kom stærkt og enstemmigt til Orde, da de 2 fremragende Repræsentanter for den gik bort. Men

ikke blot fortjener Schrøders og la Cour Betydning som Lærere for Landboudommen at mindes, ogsaa den førstes Virksomhed i Hedeselskabet og den sidstes Arbejde for Elektricitetens Benyttelse i Landbruget vil bevare deres Navne. Hans Broges Indsats i dansk Landbrug fandt fornemmelig Sted i 1860'erne og 70'erne, den Gang vor Smørproduktion ved en lykkelig Samvirken mellem Landmanden, Videnskabsmanden og Handelsmanden var i saa stærk en Fremgang. Vore Smørkøbmænd — Firmaet Busck jun., Generalkonsul Pontoppidan, Ankerstjerne, Levy o. A. — bidroge ved at variere Priserne efter Kvaliteten, ved at lægge Vægt paa et ensartet, for det engelske Marked passende Produkt, ved hensigtsmæssig Pakning og ved energisk Indarbejdelse af vort Smør paa det engelske Marked, meget til Fremgangen. Da Overgangen fra Korn til dyrisk Avl stod paa, var Hans Broge en af de Mænd, der paa Købmandssiden udførte det mest energiske og dygtige Arbejde for at fremme denne Overgang. — Den 19. Juni mistede den danske Landbrugsskole en af dens ypperste Mænd ved Forstander *Jørgen Petersens* Død. Han ejede fortrinlige Egenskaber som Ungdommens Opdrager og Vejleder: djærv og aaben, ligefrem og venlig af Væsen vandt han dens Hengivenhed, myndig i Optræden, kundskabsrig og klar indgød han den tillige Respekt. I hans omfattende Virksomhed udadtil var hans Førdragelighed, hans Evne til at samarbejde med andre, ham til uvurderlig Nytte, og hans Bortgang, da han stod paa Højden af sin Manddomsgerning, følte derfor ogsaa som et stort Tab for Landbrugets Foreningsliv. — Den 29. Juni meldtes et nyt Dødsfald, denne Gang af en af Landbrugets Veteraner: Konsulent, Dyrslæge *Ludvig V. Oppermann*. I 13 Aar virkede han som Konsulent for den lettere Hesteavl, og i 34 Aar var han Medlem af Statshingsteskuekommissionen for Sjællands Distrikt. Han røgtede sin Gerning med Indsigt og Interesse og efterlod sig et godt Eftermæle. — Omtrent 60 Aar gammel døde den 21. September Frk. *Marie Ahlmann*, Ejer-

inden af Hovedgaarden Langholt i Vendsyssel, som hun overtog efter Broderen, Godsejer A.'s Død 1902, og hvor hun med Dygtighed og Energi fortsatte hans fremragende Arbejde med Opdrætning af jyske Heste og jysk Malkekvæg. Hun udfoldede paa Langholt, først sammen med Broderen, senere alene, en storslaaet Gæstfrihed mod de mangfoldige danske og fremmede Landmænd, der her have hentet Erfaring og Impulser, og som hendes Gæstfrihed var ogsaa hendes Hjælpsomhed rig, og for lange Tider vil den holde Mindet om hende frisk og grønt. — Et Par Dage senere, den 25. September, afgik Agrarforeningens Præsident, Jægermester *M. Kirketerp*, ved Døden. Som Formand for Bornholms landøkonomiske Forening i 26 Aar var han Medlem af de samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg og en ledende Mand indenfor det bornholmske Landbrug. I 1882 valgtes han til Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, i hvilket han havde Sæde til Udgangen af Aaret 1900, og i 1906 afløste han Godsejer *Westenholz* som Agrarforeningens Præsident. *Kirketerp* var ikke nogen fremragende Mand, men af Karakter var han trofast og loyal, han var i Besiddelse af praktisk Dygtighed og havde en levende Interesse for Landbrugets Ve og Vel. — I November Maaned meldtes atter et nyt Dødsfald, idet Forsøgsleder og Bestyrer af Statens Forsøgsstation ved Tystofte *N. P. Nielsen* den 15. November afgik ved Døden af Tuberkulose, 43 Aar gammel. Han ansattes 1899 efter *P. Nielsen*. Han ledede Stationen paa en mønsterværdig Maade, særlig koncentrerede han sin Virksomhed om Forædlingsarbejdet med Landbrugsplanter, og han havde allerede opnaaet smukke Resultater, særlig med Hensyn til Tystofte Prentice-Byg, der er fremstillet af ham, i Ydeevne overgaar alt andet dansk Byg, og som i faa Aar har vundet en meget betydelig Udbredelse.

Af udenlandske Landøkonomer, der ere gaede bort i Aarets Løb, er den bekendteste vel nok *Herman Settegast*, der 90 Aar gammel døde den 11. August. Han var

en for sin Tid fremragende Forfatter, hvis Skrifter om »Tierzucht« (1868), der er oversat paa dansk af Ludv. Oppermann, og »Die Landwirtschaft und ihr Betrieb« (1875) vare Standardværker. »Den Settegast'ske Skole« — Læren om den Darwinske Udviklings- og Udvalgs-theoris Anvendelse paa Husdyravlen — har haft Indflydelse ogsaa hos os. — Den 4. Oktober mistede Sverige den som praktisk og theoretisk Hippolog højt ansete Grev C. G. Wrangel, hvis store Hovedværk »Handbok för hästvänner« er oversat paa flere Sprog (paa dansk 1888), og som med Rette er anset som en fortrinlig Haandbog i omtrent alt vedrørende Hesten. I den store »Landbrukets bok«, der for Tiden udkommer i Sverige, havde han for kort Tid siden afsluttet Afdelingen »Hippologia«.

Har nu det forløbne Aar været et godt eller et daarligt Aar for Landbruget i dets Helhed? Man kommer vist Sandheden nærmest ved at karakterisere det som hverken helt godt eller helt daarligt, men som jævnt middelmaadigt. Det er fristende efter et Tilbageblik, saaledes som det er foretaget i de foregaaende Blade, at søge Horoskopet stillet for den kommende Tid. Dog hermed bør man være varsom, da Fremtiden jo er skjult endogsaa for dem, der er med til at skabe den, og alle Profetier kun blive Gisninger. Vel er det sikkert, at den Nedgangsperiode, i hvilken nær sagt hele Verden befinder sig, og hvis Virkninger ogsaa mærkes af Landbruget, før eller senere vil ebbe ud og atter afløses af en Opgangsperiode, thi ogsaa det økonomiske Liv har Ebbe og Flod, og der er, naar man betragter Historien, noget ensartet, en vis Rytme i denne Vekslen. Men endnu er det umuligt at sige, hvor naar Bunden paa Bølgedalen vil være naaet. Imidlertid er der Tegn, der tyde paa, at Tilbageslaget denne Gang vil ramme Landbruget mindre stærkt end de andre Erhverv, og i al Fald for den nærmeste Fremtid synes Konjunkturerne paa Verdensmarkedet at være for-

holdsvis gode for Varer som Smør, Flæsk og Æg. For Landbruget er der næppe Udsigt til en særlig lang eller særlig stærk Nedgangsperiode, og hvis der ikke indtræffer en af de Ulykker, over for hvilke menneskelig Beregning og Snilde slaa Klik, er der derfor vistnok ingen Grund for vort Landbrug til at se mørkt paa Fremtiden.

Frederiksberg, den 2. Januar 1909.
